

Европейски съд по правата на човека

Платформа “Лекари за живота” срещу Австрия (Plattform "Arzte fur das Leben" v. Austria)

Жалба № 10126/82, А.139

Решение от 21 юни 1988 г.

(резюме)*

Чл. 11: свобода на мирни събрания; **чл. 13:** право на ефективно вътрешноправно средство за защита

Една демонстрация може да дразни или да обижда лицата, споделящи идеи, противоположни на тези, които се демонстрират. Участниците обаче трябва да имат възможност да проведат демонстрацията без страх, че ще бъдат подложени на физическо насилие от страна на опонентите си. В едно демократично общество правото на контрадемонстрация не може да се упражнява така, че да попречи на упражняване на правото на демонстрация.

Истинската, ефективна свобода на мирни събрания не може да бъде сведена до обикновеното задължение за държавата да не се намесва – една чисто негативна концепция би била несъвместима с предмета и целта на чл. 11. Също като чл. 8, чл. 11 понякога изисква да бъдат взети позитивни мерки, дори и в сферата на отношенията между частни лица, ако това е необходимо.

Договарящите държави имат задължението да предприемат разумни и подходящи мерки, за да направят възможно мирното провеждане на законосъобразните демонстрации, но те не могат да гарантират това абсолютно и имат широка дискреционна власт по отношение на избора на средствата, които трябва да се използват. В тази област тяхното задължение съгласно чл. 11 от Конвенцията е задължение за вземане на мерки, а не за постигане на резултати.

Факти по делото

Сдружението Платформа “Лекари за живота” обединявало лекари, които водели кампания срещу абортите и настоявали за реформа в австрийското законодателство по този въпрос. През 1980 г. и 1982 г. те провели две демонстрации,

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

които били разстроени от техни противници, въпреки присъствието на многоброен полицейски контингент.

I. Демонстрацията в Щадл-Паура

Членовете на сдружението-жалбоподател взели решение да проведат на 28 декември 1980 г. религиозна служба в църквата Щадл-Паура в Горна Австрия, следвана от шествие до кабинета на лекар, извършващ аборти. Съобразно Закона за събранията от 1953 г., на 30 ноември с.г. те предизвестили за това полицията, която нямала възражения и дала съгласие участниците да използват един от главните пътища. Полицията забранила две други планирани демонстрации, които били заявени по-късно от подкрепящи абортите, тъй като организаторите им желали те да бъдат проведени на същото място и по същото време.

Въпреки това, организаторите се страхували от инциденти и непосредствено преди проектираното шествие поискали да променят първоначалния план, като се консултирали за това с местните власти. Те изоставили идеята за демонстрация пред амбулаторията на лекаря и решили вместо това да проведат шествие до олтар, издигнат на доста отдалечен от църквата хълм, където да проведат религиозна церемония.

Представителите на полицията посочили, че основните полицейски сили вече са разположени по първоначално обявения маршрут, както и че особеностите на новия маршрут правят трудно осъществяването на контрол. Те не отказали да осигурят защита, но отбелязали, че независимо от избрания маршрут, за тях би било невъзможно да предотвратят замерянето с яйца и препятстването на демонстрацията и на религиозната служба.

По време на религиозната служба голям брой контрадемонстранти, които изглежда не били отпратили дължимото съгласно закона предизвестие, се събрали около църквата и не били разпръснати от полицията. Те пречели на шествието към хълма, като се смесвали с участниците в него и скандирали. Около 500 души се опитали да прекъснат службата на открито, като използвали високоговорители, хвърляли яйца и буци пръст. В края на церемонията, когато страстите били така нагорещени, че се създавала непосредствена опасност от физическо насилие, специални подразделения за контрол при безредици, които до момента присъствали без да се намесват, образували кордон между двете групи и така дали възможност на процесията да се върне в църквата.

На 21 януари 1981 г. асоциацията-жалбоподател подала оплакване, че местната полиция не е осигурила достатъчна защита на демонстрантите. Службата по безопасност на Горна Австрия преценила, че поведението на полицията е било безукорно и не следва да се предприемат дисциплинарни мерки.

Асоциацията обжалвала пред Конституционния съд, като твърдяла, че бездействието на местните власти в конкретния случай е довело до нарушаване на свободите на събранията и на религиозните обреди, гарантирани от австрийската конституция. Конституционният съд разпитал няколко свидетели, за да изясни фактите. В решението си от 1 март 1982 г. той приел, че няма юрисдикция и обявил жалбата за недопустима. Отбелязал, че оплакването на асоциацията не е насочено

срещу "решение" или актове на пряко административно въздействие по смисъла на чл. 144 от Конституцията.

"Лекари за живота" не направили постъпки за търсене на наказателна отговорност, но по инициатива на местната полиция и на Службата по безопасност било образувано следствено дело срещу неизвестен извършител за препятстване на събрание. Частна организация направила оплакване срещу един от контрадемонстрантите – член на парламента, за препятстване провеждането на религиозна церемония и разпалване на омраза – престъпления по Наказателния кодекс, както и за нарушаване на Закона за събранията от 1953 г. Оплаквания били подадени и срещу двама други участници в контрадемонстрацията.

Прокуратурата прекратила производството на 1 април 1981 г.

Един от контрадемонстрантите, заловен да хвърля яйца, бил наказан с глоба по административен ред.

II. Демонстрацията в Залцбург

Полицията дала разрешение за провеждането на втора демонстрация против абортите на катедралния площад в Залцбург на 1 май 1982 г. На същия площад и по същото време трябвало да се проведе и честване на годишнина на социалистическата партия, което било отменено, тъй като асоциацията - жалбоподател уведомила полицията първа.

Демонстрацията започнала в 14.15 ч. и завършила с едночасова служба вътре в катедралата. Към 13.30 ч. около 350 души, които изразявали с викове своето противопоставяне на демонстрантите, минали през трите арки, осигуряващи достъп до площада, и се събрали около катедралата. Сто полицаи образували кордон около демонстрантите от асоциацията, за да ги защитят от пряко нападение. Допълнителни вълнения били създадени от симпатизанти на крайно дясна партия, които изразили подкрепа за демонстрацията на "Лекари за живота". Полицията поискала от президента на асоциацията да им разпореда да се разпръснат, но без успех. За да не се пречи на религиозната служба, полицаите разчистили площада.

След тези инциденти не били заведени дела. С оглед на решението на Конституционния съд, постановено във връзка с първата демонстрация, "Лекари за живота" счели ново оплакване за безпредметно.

Резюме на решението на Европейския съд

В жалбата си до Комисията асоциацията се е оплакала, че не е получила достатъчна закрила от полицията по време на двете демонстрации, с което са били нарушени правата ѝ, гарантирани от членове 9, 10 и 11 от Конвенцията. Тя се е позовала и на чл. 13, като е твърдяла, че австрийската правна система не обезпечава ефикасни вътрешноправни средства за защита, за да осигури ефективното упражняване на горните права.

Комисията е обявила жалбата за недопустима относно оплакванията по членове 9, 10 и 11, като явно необоснована. Тя обаче я е обявила за допустима по

отношение на оплакването по чл. 13 и единодушно е констатирала нарушение на този текст.

Пред Съда асоциацията-жалбоподател поддържа, че по австрийското право не е разполагала с ефективно средство за защита във връзка с оплакването си по чл. 11 и твърди нарушение на чл. 13.

Основното възражение на правителството е, че чл. 13 е приложим само когато е била нарушена някоя от самостоятелните материални разпоредби на Конвенцията.

"Съдът не възприема този аргумент. Съгласно практиката му, чл. 13 гарантира ефективно средство за защита пред национална "институция" на всеки, който твърди на защитимо основание, че е жертва на нарушение на правата и свободите си, така както са гарантирани от Конвенцията. Всяко друго тълкуване би обезсмислило този текст (вж. като най-скорошен пример решението от 27.04.1988 г. по делото [Boylе и Райс](#)¹, А.131, стр. 23, § 52). Макар и да е обявила оплакването, основаващо се на чл. 11, за недопустимо като явно необосновано, Комисията го е приела за защитимо за целите на чл. 13. Правителството счита, че съществува противоречие в това едно и също оплакване да се обяви за явно необосновано според материалноправна разпоредба и едновременно с това за защитимо от гледна точка на чл. 13.

Съдът не възнамерява да дава абстрактна дефиниция на понятието "защитимост". За да установи дали чл. 13 намира приложение в настоящия случай, достатъчно е да определи, в светлината на фактите по делото и естеството на поставения правния проблем, дали твърдението, че не са изпълнени изискванията на чл. 11, е защитимо, въпреки че Комисията го е отхвърлила като явно необосновано."

Пред Комисията "Лекари за живота" са се оплакали, че австрийските власти са игнорирали действителния смисъл на свободата на мирни събрания, като не са предприели практически стъпки, за да осигурят провеждането на демонстрациите им без безредици.

Според правителството, чл. 11 не създава позитивно задължение за защита на демонстрациите. Свободата на мирни събрания, закрепена и в чл. 12 от Основния закон на Австрия от 1867 г., има за главна цел да защити индивида от пряка намеса от страна на държавата. За разлика от някои други разпоредби в Конвенцията и в австрийската конституция, чл. 11 не се прилага към отношения между частни лица. Във всички случаи държавата разполагала с дискреция по отношение на избора на средствата, които трябва да се използват в дадена ситуация.

В решението си по допустимостта на жалбата Комисията е изследвала подробно въпроса дали чл. 11 имплицитно изисква от държавата да защитава демонстрациите от лица, които се стремят да ги смущават или препятстват. Тя е отговорила положително на този въпрос.

"На Съда не се налага да развива обща теория относно позитивните задължения, произтичащи от Конвенцията, но преди да прецени защитимостта на твърдението на асоциацията-жалбоподател той трябва да даде тълкуване на чл. 11.

Една демонстрация може да дразни или да обижда лицата, споделящи идеи, противоположни на тези, които се демонстрират. Участниците обаче трябва да имат възможност да проведат демонстрацията без страх, че ще бъдат подложени на

¹ Boyle and Rice v. the United Kingdom

физическо насилие от страна на опонентите си. Подобен страх би бил в състояние да разубеди сдруженията или други групи, поддържащи общи идеи или интереси, да изразяват открито мненията си по остро противоречиви въпроси, засягащи общността. В едно демократично общество правото на контрадемонстрация не може да се упражнява така, че да попречи на упражняване на правото на демонстрация.

Истинската, ефективна свобода на мирни събрания не може, следователно, да бъде сведена до обикновеното задължение за държавата да не се намесва – една чисто негативна концепция би била несъвместима с предмета и целта на чл. 11. Също като чл. 8, чл. 11 понякога изисква да бъдат взети позитивни мерки, дори и в сферата на отношенията между частни лица, ако това е необходимо (вж. *mutatis mutandis* решението от 26.03.1985 г. по делото [Х и У срещу Холандия](#)²).

Съдът констатира, че австрийското право предвижда позитивни действия в защита на демонстрациите. Например в Наказателният кодекс се съдържа състав на престъпление, изразяващо се в "разпръскване, предотвратяване или пречатстване на събрание, което не е било забранено", а Законът за събранията, който оправомощава властите в някои случаи да забранят събрание или да го прекратят със сила, се прилага и по отношение на контрадемонстрациите.

"Договарящите държави имат задължението да вземат разумни и подходящи мерки, за да направят възможно мирното провеждане на законосъобразните демонстрации, но те не могат да гарантират това абсолютно и имат широка дискреционна власт по отношение на избора на средствата, които трябва да се използват (вж. *mutatis mutandis* решенията по делата [Абдулазис, Кабалес и Балкандали](#)³, 28 май 1985 г., А.94, стр. 33-34р § 67 и [Рийс](#)⁴, 17.10.1986 г., А.106, стр. 14-15, §§35-37). В тази област тяхното задължение съгласно чл. 11 от Конвенцията е задължение за вземане на мерки, а не за постигане на резултати."

Според жалбоподателя, полицията останала напълно пасивна по време на двете демонстрации. Правителството и Комисията възразяват, че при липсата на сериозни посегателства непосредствената намеса не е била оправдана и неизбежно би предизвикала физическо насилие.

"Съдът не трябва да преценява целесъобразността или ефективността на тактиката, възприета от полицията в разглежданите случаи, а трябва само да определи дали е налице защитимо твърдение за пропуск от страна на компетентните власти да вземат необходимите мерки."

По отношение на инцидентите при първата демонстрация Съдът отбелязва, че двете демонстрации, планирани от поддръжници на абортите за същото време и същото място, са били забранени. Освен това, голям брой униформени и цивилни полицаи са били разположени по първоначално планирания маршрут и представителите на полицията не са отказали на жалбоподателя защита, дори и след решението за промяна на маршрута, по което са имали възражения. Накрая, не са били нанесени щети, нито е имало сериозни сблъсквания – участниците в насрещната демонстрация издигали лозунги, размахвали плакати и хвърляли яйца и буци пръст,

² X and Y v. the Netherlands

³ Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom

⁴ Rees v. the United Kingdom

което не попречило процесията и религиозната служба на открито да бъдат осъществени. Специални полицейски единици се разположили между двете групи, когато напрежението нараснало.

Що се отнася до демонстрацията в Залцбург, организаторите са избрали датата 1 май – денят на традиционната социалистическа манифестация, която не се провела на катедралния площад, тъй като асоциацията-жалбоподател предизвестила първа. Стотина полицаи били изпратени, за да отделят участниците от техните опоненти и да се избегне опасността от пряко нападение. Те разчистили площада, за да не се попречи на религиозната служба.

"Вижда се ясно, че австрийските власти не са пропуснали да вземат разумни и подходящи мерки. Съответно, не е направено защитимо твърдение за нарушение на чл. 11. Следователно, чл. 13 не е приложим по това дело."⁵

⁵ Решението е взето с единодушие.